

УДК 342.92: 342.7

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.30>**Ірина Комарницька,**

канд. юрид. наук,

асистент кафедри конституційного та міжнародного права

Навчально-наукового інституту права та психології

Національного університету «Львівська політехніка»

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто роль та значення процесу адміністративного захисту прав інтелектуальної власності. Особливу увагу приділено адміністративному правопорушенню та доказам його скоєння.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, інтелектуальна власність, процес, захист, докази.

Постановка проблеми. Потреба у подоланні порушень прав інтелектуальної власності в Україні пояснюється необхідністю забезпечення законних прав та інтересів власників інтелектуальних прав та дотримання законодавства щодо їх захисту. Проблеми адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності вимагає більш глибокого, комплексного й порівняльного аналізу, виявлення їх особливостей.

Метою статті є визначення проблем захисту інтелектуальної власності, процесу захисту та адміністративної відповідальності та виявлення їх особливостей у сучасних умовах.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичні аспекти адміністративного захисту прав інтелектуальної власності висвітлювались у працях українських та зарубіжних вчених таких як А. Гулеміна, С. Гуцу, В. Клочкова, Т. Костецької, І. Мартянова, О. Остапенка, О. Соколенко, О. Підпригора, М. Цимбалюк, А. Штефан та ін. Однак зміни в сучасному житті країни створюють необхідність правового регулювання захисту об'єктів інтелектуальної власності, особливо в адміністративному порядку.

Виклад основних положень. Останнім часом в Україні спостерігається тенденція щодо зростання кількості справ, що стосуються вирішення судами спорів, які виникають у сфері авторського права. Ситуація, що склалася, пояснюється декількома факторами: по-перше, бажанням зацікавлених осіб вирішувати юридичні спори у межах правового поля, по-друге, необхідністю примусового забезпечення вирішення спору з боку держави [2]. Разом із тим реалізація конституційних гарантій щодо захисту судом прав

та свобод особи, що закріпленні ст. 55 Конституції України, неможлива без забезпечення умов для здійснення права на справедливий суд, встановлених п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди різних рівнів застосовують під час розгляду справ Конвенцію 1950 р. й практику Суду як основне джерело права. Також ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає: ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якої вона віднесена відповідно до процесуального закону.

В українському законодавстві право інтелектуальної власності – це право особи на результат творчої, інтелектуальної діяльності або інший об'єкт права інтелектуальної власності.

Склад адміністративного правопорушення – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак, наявність яких можна розглядати як адміністративне правопорушення.

Порушення прав інтелектуальної власності можна поділити на два види: договірні й позадоговірні. Суб'єктами правопорушень можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Захист інтелектуальної власності заходами адміністративного характеру має велике значення у встановленні та підтриманні законності та правопорядку у цій сфері.

Якщо розглядати адміністративний захист прав інтелектуальної власності як один із напрямів захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, то це правозастосовна й правоохоронна владна діяльність із вирішення індивідуальних справ щодо припинення порушень або відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів

юридичних та фізичних осіб, відшкодування завданих збитків потерпілим і притягнення винних у їх скоєнні до адміністративної відповідальності.

Стаття 51 ЗУ України «Про авторське право і суміжні права», яка має назву «Порядок захисту авторського права і суміжних прав», передбачає, що захист особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав здійснюється у порядку, встановленому адміністративними, цивільними і кримінальними законами [1].

Відповідальність передбачається за незаконне використання таких об'єктів права інтелектуальної власності:

- літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення;
- комп'ютерної програми, бази даних;
- наукового відкриття;
- винаходу, корисної моделі;
- промислового зразка;
- знака для товарів і послуг;
- топографії інтегральної мікросхеми;
- раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо.

Відповідальність настає у разі привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом [5].

З метою правильного застосування судами законодавства у сфері захисту права інтелектуальної власності Верховним Судом України було проведено аналіз застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності [6], який виявив низку недоліків у судовій практиці.

Найбільшу увагу привертає ст. 51-2 КУпАП, що передбачає відповідальність за порушення прав щодо усіх об'єктів права інтелектуальної власності, що визначені у ст. 420 ЦК України, а саме: об'єктів промислової власності; об'єктів авторського права; об'єктів суміжних прав; нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності [5].

Варто також звернути увагу на доказову базу, яка міститься у матеріалах справ про адміністративні правопорушення щодо об'єктів інтелектуальної власності.

Обов'язковою ознакою такого правопорушення є наявність потерпілого, права якого порушені, та повні відомості про нього: прізвище, ім'я, по батькові, назва юридичної особи, адреса правопорушника та потерпілого, документ, що підтверджує право інтелектуальної власності. Дані щодо суб'єкта права інтелектуальної власності встановлюються шляхом направлення відповідних запитів

до органів, уповноважених вести облік таких прав у порядку, визначеному законодавством.

Потрібно підкреслити, що, крім зазначеного вище, мають бути також долучені пояснення потерпілого стосовно того, чи мало місце порушення його прав інтелектуальної власності; якщо мало, то в чому воно полягало та чи завдано ним збитки (і розрахунки завданих збитків).

Також у матеріалах справи повинні міститись матеріали, які підтверджують вчинення незаконних дій. Подекуди (наприклад, для доведення незаконного використання права інтелектуальної власності) необхідний також висновок експертизи.

Ці дані повинні також міститись у протоколі про порушення права інтелектуальної власності, бо їх відсутність практично унеможлиблює перевірку заперечень правопорушника щодо відсутності у його діях адміністративного правопорушення, і суди не мають можливості продовжувати розгляд справи.

Право інтелектуальної власності – це суб'єктне право, яке означає, що завдання адміністративного розслідування в справах за ст. 51-2 КУпАП необхідно виконувати в повному обсязі й здійснювати всі заходи щодо встановлення суб'єкта права та повідомляти останнього про порушення його прав і долучати до матеріалів справи відповідну інформацію [5].

З об'єктивної сторони правопорушення, що передбачені ст. 51-2 КУпАП, можна охарактеризувати трьома видами діянь: незаконне використання об'єкта інтелектуальної власності; привласнення авторства; інше умисне порушення прав.

У таких випадках необхідно встановити суб'єкта, чії права інтелектуальної власності були порушені, та обов'язкову наявність такого права, яка має підтверджуватися відповідними документами.

Змінами, внесеними до Конституції України від 02.06.2016 щодо правосуддя та нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, передбачено створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Однак залишається до кінця не вирішеним питання юрисдикції.

Визначення юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності міститься у ч. 2 ст. 20 ГПК України, в якій обмежено визначено лише категорії справ. Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України справи щодо прав автора, а особливо спори щодо колективного управління майновими правами авторів, підлягають розгляду Вищим судом із питань інтелектуальної власності. Отже, Вищий суд із питань інтелектуальної

власності повинен здійснювати судочинство за правилами господарського судочинства. Згідно зі ст. 4 ГПК України правом на звернення до господарського суду наділяються не лише юридичні особи, а й фізичні особи-підприємці, державні органи та органи місцевого самоврядування та фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності, також особи, яким згідно із законодавством надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. У ст. 4 ЦПК України законодавець підтверджує конституційну гарантію, закріплену в ст. 55 Конституції України, щодо захисту прав та свобод людини та громадянина і зазначає, що кожна особа має право у порядку, встановленому даним Кодексом, звернутися до суду за захистом порушених, невизнаних чи оспорюваних своїх прав, свобод чи інтересів. У ч. 1 ст. 2 ЦПК України зазначено, що завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений і своєчасний розгляд та вирішення справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод або інтересів держави, юридичних та фізичних осіб. У § 1 «Предметна та суб'єктна юрисдикція» гл. 2 ЦПК України пропонується відмовитися від юрисдикції, оскільки у ч. 1 ст. 19 ЦПК України сказано, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, які виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Тож постають запитання: який же спеціалізований суд і за якими правилами буде розглядати спір щодо авторського права та права інтелектуальної власності [1].

Окремо слід зауважити, що п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України визначає, що суб'єктом звернення щодо судового розгляду може бути лише автор, а метою такого захисту – захист авторських прав.

Досліджуючи проблему щодо розділення юрисдикції між Вищим судом із питань інтелектуальної власності й іншими судами щодо захисту інтелектуального права, не можна оминати й специфіку порушень у даній сфері, які посягають на майнові і на немайнові права інтелектуальної власності. Поширеною є така практика, коли автори не надають виключних авторських прав, коли за ними зберігаються немайнові і майнові права інтелектуальної власності. Коли відбувається незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, автоматично порушуються немайнові й майнові права, до яких за договором із автором належать невиключні майнові права інтелектуальної власності. Відповідно до положень

п. 4 ч. 2 ст. 20 ГПК України, автор має право захищати свої немайнові й майнові авторські права шляхом звернення із позовом до Вищого суду із питань інтелектуальної власності, а особи, яким передані майнові авторські права, – у порядку господарського або цивільного судочинства [8].

Дана схема розмежування юрисдикції буде діяти й у разі порушення права інтелектуальної власності, коли автор передає виключні майнові права на інтелектуальну власність, адже немайнові права залишаються в автора. Тож автор свої немайнові права має захищати у Вищому суді із питань інтелектуальної власності, а особа, якій були передані майнові права інтелектуальної власності, – у порядку господарського або цивільного судочинства.

Висновки

Отже, можна дійти висновку, що головну роль відіграє саме адміністративний захист права інтелектуальної власності.

Однак є необхідність удосконалити порядок підготовки матеріалів про адміністративне правопорушення. Також слід приділяти увагу письмовим доказам, залучати висновки спеціалістів та експертів з права інтелектуальної власності, документи, які підтверджують право інтелектуальної власності власника.

Також необхідно пам'ятати, що ці правопорушення мають на меті лише прямий умисел та корисливі мотиви. Оскільки даним правопорушенням притаманний матеріальний склад злочину, то обов'язковим стає встановлення причин таких дій і шкідливих наслідків для суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ. / Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
2. Данилюк А. Перспективи запровадження в Україні патентної юстиції. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 6. С. 126–132.
3. Керноз Н. Є., Берднік І. В. Проблемність законодавчого врегулювання підсудності та її видів в національному судочинстві. *Молодий вчений*. 2014. № 11 (14). С. 160–165.
4. Липщик Д. Авторское право и смежные права / пер. с фр. Москва; Ладомир : Издательство ЮНЕСКО, 2002. 788 с.
5. Любімова С. Ю. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності : монографія. Харків : НікаНова, 2014. 455 с.
6. Снідевич О. С. Проблеми розмежування юрисдикції. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2014. № 2 (10). С. 41–53.

7. Судариков С. А. Основы авторского права. Москва : Амалфея, 2000. 512 с.

8. Штефан А. С. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 2. С. 41–51.

Reference

1. Zakon Ukrainy` «Pro avtors`ke pravo i sumizhni prava» vid 23 grudnya 1993 r. № 3792-XII [Elektronny`j resurs] // Zakonodavstvo Ukrainy`. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

2. Danilyuk A. Perspektyvy zaprovadzhennya v Ukraini patentnoyi yustytsiyi // *Teoriya i praktyka intelektual'noyi vlasnosti*. 2014. № 6. S. 126–132.

3. Kernoz N. Ye., Berdnik I. V. Probleminst' zakonodavchoho vrehulyuvannya pidsudnosti

ta yiyi vydiv v natsional'nomu sudochynstvi // *Molodyy vchenyy*. Lystopad, 2014 r. № 11 (14). S. 160–165.

4. Lyptsyk D. Avtorskoe pravo y smezhnyye prava; per. s fr. M.: Ladomyr; Yzdatel'stvo YuNESKO, 2002. 788 s.

5. Liubimova S. Yu. Administratyvni protsedury u sferi hospodarskoi diialnosti: monohrafiia. Kh.: NikaNova, 2014. 455 s.

6. Snidevych O. S. Problemy rozmezhuвання yurysdyktsiyi // *Visnyk Vyshchoyi rady yustytsiyi*. 2014. № 2 (10). S. 41–53.

7. Sudarykov S. A. Основы avtors'koho prava. M.: Amalfeya, 2000. 512 s.

8. Shtefan A. S. Tsyvilno-pravovi sposoby zakhystu avtorskoho prava i sumizhnykh prav. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 2009. № 2. S. 41–51.

В статье рассмотрена роль и значение процесса административной защиты прав интеллектуальной собственности. Особое внимание уделено административному правонарушению и доказательствам его совершения.

Ключевые слова: административная ответственность, интеллектуальная собственность, процесс, защита, доказательства.

The article considers the role and significance of the process of administrative protection of intellectual property rights. Particular attention is paid to the administrative offense and the evidence of its commission.

Key words: administrative responsibility, intellectual property, process, protection, proofs.

